

OBSAH :

ZAHRANIČNÁ POLITIKA :

Po piatich rokoch

Tomáš Zálešák

EKONOMIKA :

Nekopírujte severský model!

Johnny Munkhammar

EKONOMIKA :

Neetická a nesciálna kritika trhu

Peter Gonda

GLOSA :

Robert a dialektika cien

Radovan Kazda

PO PIATICH ROKOCH

Tomáš Zálešák

Vstupujeme do doby, v ktorej sa ešte len učíme pohybovať. Ohlásil ju (hoci nezačal) pred piatimi rokmi desivý pád dvojice budov Svetového obchodného centra – symbolu civilizácie, ktorá mala byť podľa Fukuyamu naďalej jediným triumfujúcim modelom bez alternatív. Krach ďalšej univerzalistickéj ilúzie? Nazvite to, ako chcete. Vnucuje sa mi však provokatívna hypotéza: myslím, že v istom zmysle sa vízia „konca dejín“ naplnila.

Nie, dejiny samé nekončia a nekončia ani starosti s tým spojené. Došlo však k epochálnemu prevratu: povrchová vrstva civilizácie, ktorá sa kedysi zrodila na Západe, dnes triumfuje globálne. A nový globalizovaný terorista je aj jej potomkom – síce nechceným, ale nesúcim vzorky jej kultúrnej DNA. Používa moderné technológie. Je súčasťou toho istého prostredia ako my všetci a vie vycítiť jeho slabiny – úzkosť a nenávisť v ňom trébu schopnosť vnímať detaily. Tkanivo modernej civilizácie, podmieňujúce jej úspech, je zároveň zraniteľné, krehké, zložito prepojené. Malé pichnutie spôsobí spúšť: na jednej strane malá finančná investícia do teroristického útoku, elementárne zručnosti pilotáže, unesené lietadlo s pomocou vreckového nožika; na druhej strane: miliardové škody, panika, zablokovanie komunikácií, smrť tisícov ľudí. Pripomína to staré bojové umenia: súpera (modernú civilizáciu) možno zraziť na zem jeho vlastnou kinetickou energiou.

Zaujímavý rodokmeň nájdeme aj v ideách, ktorými sa terorista inšpiruje. Na prvý pohľad sme však zmätení. Máme pred očami aktuálny prípad: stúpenca radikálne interpretovaného islamu. Napadla by takáto kombinácia o niekoľko desaťročí nazad niektorého z autorov antiutópií alebo sci-fi scenárov? Napadlo by Huxleyho, Welsa, Orwella alebo Zamjatina napísať text, v ktorom by antihrdina *hi-tech* civilizácie recitoval starobylé súry proroka z púšte?

Možno áno, možno nie. V každom prípade nejde o „návrat do stredoveku“, ako sa to niekedy chápe. Skutočná podstata terorizmu, ktorý zničil „dvojičky“, nespočíva ani vo vrodenej skazenosti moslimskej spoločnosti, ani v bytostnej nevinnosti Západu. Podstatou je tu odcudzenie a nenávisť, ktoré sa špecifickým spôsobom viažu na modernú spoločnosť a vyvíjajú sa spolu s ňou. Pretože problémy modernej spoločnosti sú problémy nás všetkých, akurát na ne všetci v praxi, takpovediac vo „finálnych výstupoch“ neodpovedáme rovnako. (Mimochodom, „Západ“ bol sotva niekým predstihnutý v umení sebanenávisťi.) Schémy myslenia

Skutočná podstata terorizmu, ktorý zničil „dvojičky“, nespočíva ani vo vrodenej skazenosti moslimskej spoločnosti, ani v bytostnej nevinnosti Západu. Podstatou je tu odcudzenie a nenávisť, ktoré sa špecifickým spôsobom viažu na modernú spoločnosť a vyvíjajú sa spolu s ňou.

radikálneho islamistu nám nie sú neznáme a niektoré ich kľúčové prvky môžeme v pozoruhodne vykryštalizovanej podobe študovať aj v moderných dejinách Európy a Ruska. Delenie sveta na oblasť svetla a oblasť tmy; viera v možnosť zmeniť svet diverznou akciou; teroristické metódy, dokonca ochota k samovražde; propaganda; nenávisť k buržujovi (často zobrazenému so šesťcipou hviezdou); sprisahanecké teórie a idey radikálneho „oslobodenia“; odhaľovanie odpadlčtva vládnúcich tried. Poznáme aj demónicky vášnivé postavy ideových vodcov,

chladne fanatických revolucionárov, najmaných delikventov aj „použiteľných idiotov“.

Terorizmus nie je prvou ani jedinou hrozbou našej spoločnosti. V 20. storočí zažila civilizácia neporovnateľne väčšie katastrofy: prvá a druhá svetová vojna, totalitné režimy, genocída celých národov... A ak by sa studená vojna v dôsledku nejakej chyby zmenila na „horúcu“, v prvých 24 hodinách by mohlo zahnúť odhadom 170 miliónov ľudí. Súčasné teroristické útoky sú v tomto ohľade neporovnateľné. Terorizmus však nie je desivý len sám osebe. Je to jeho potenciál, ktorý sa ukazuje vtedy, ak pochopíme jeho podstatu: práve vtedy ak uznáme, že je len jednou z mnohých podob tichej a efektívnej nenávisťi, ktorá sprekvádza civilizáciu ako jej tieňový dvojník a ktorá z času na čas prechádza do ničivých erupcií. Nenávisť radikála sa môže odvolávať na verše z toho, či iného literárneho diela, môže meniť podoby a – ako parazit – svoje hostiteľské kultúry, môže strieďať vytýpané ciele a obeť. Jej základné črty však pretrvávajú. Vieme ich rozpoznať a vieme proti nim bojovať. Ani samovražední fanatici nie sú neporaziteľní – svedčí o tom príbeh Letu 93 – z ich vlastnej smrti možno strhnúť falošný závoj mučeníckej vznešenosti a odhaliť ju ako arogantnú, nezmyselnú a – bezbožnú.

Otázne je len, či pritom, že vieme, sme aj ochotní rozpoznať to, čo máme pred sebou. Nezabúdajme preto na to, čo dávno vedel majster *Sún*: ak je pre boja dôležité poznať svojho nepriateľa, mnohokrát účinnejšie je, ak k tomu pribudne aj poznanie seba.

Autor je politológ a spolupracovník KI

NEKOPÍRUJTE SEVERSKÝ MODEL!

Johnny Munkhammar

Väčšina krajín západnej Európy má vážne ekonomické problémy už mnoho rokov, dokonca aj počas priaznivej fázy hospodárskeho cyklu. Ich hlavnými problémami sú nízky ekonomický rast, vysoká nezamestnanosť a veľa ľudí závislých na vládnej pomoci. V takomto období sa politici snažili nájsť inšpiráciu pre vyriešenie problémov v iných krajinách. Radikálne trhovo orientované reformy v strednej a východnej Európe dosiahli nepochybne veľké výsledky. Keďže sa ale mnohí neodvážia urobiť obdobne radikálnu reformu, tak namiesto nej hľadali inšpiráciu v severských krajinách. To je veľmi riskantné.

Problémy západnej Európy nie sú spôsobené náhodou, zlým osudom alebo dôsledkami globalizácie. Sú priamym výsledkom takého druhu hospodárskeho a politického modelu, ktorého ťažiskom je nadmerne veľký štát, zasahujúci značnú časť spoločnosti. Vysoké dane nielenže obmedzujú slobodu ľudí, ale tiež brzdia ekonomický rast tým, že trestajú každú produktívnu činnosť. A financovanie nárokov ľudí, ktorí nepracujú, z väčšiny daňových príjmov znamená, že nepracovanie je štátom odmeňované. V kombinácii s prísnyimi reguláciami trhu práce to spôsobuje tvorbu iba malého počtu nových pracovných miest. Problémy má aj štátne školstvo, zdravotná starostlivosť a starostlivosť o starších ľudí. Takzvaný sociálne orientovaný model je problémom, nie riešením.

Severské krajiny však majú lepšiu povest. Zdá sa, že sú schopné skombinovať vysokú mieru ekonomického rastu s veľkým sociálnym štátom, teda s vysokými daňami a rozsiahlymi systémami sociálnych služieb a sociálneho poistenia. Bližší pohľad na fakty ukazuje, že to tak nie je. Predovšetkým, neexistuje nič ako "severský model". Medzi týmito krajinami sú veľké rozdiely, ktoré ich stavajú na opačné extrémy v rámci Európy pokiaľ ide o mnohé relevantné oblasti, ako trh práce, dane a dôchodky. Po druhé, tieto krajiny sú iba v určitých, ale rozdielnych, aspektoch úspešné. Po tretie, pokiaľ sú úspešné, je to vďaka trhovo orientovanej reforme opúšťajúcej tradičný štát blahobytu a tam, kde problémy zostávajú, sú spôsobené nedostatkom reformier. Pohľad na jednotlivé krajiny mnoho odhaľuje.

Švédsko

V rokoch 1890 až 1950 malo Švédsko jednu z najvyšších mier ekonomického rastu na svete, s priemerným daňovým zaťažením (meraným pomerom daňových príjmov k hrubému domácejmu produktu) 10 až 20%. Toto obdobie je podstatným zdrojom jeho dnešného bohatstva. Z 50 najväčších švédskych firiem bola iba jedna založená po roku 1970. Nie je prekvapením, že v osemdesiatych rokoch minulého storočia dosiahlo priemerné daňové zaťaženie 50% (a také zostáva dodnes), zatiaľ čo trh práce sa stal prísne regulovaným a veľkosť sociálneho štátu dosiahla kolosálne rozmery.

Švédsko by malo draho zaplatiť za tieto bláznovstvá. Podľa OECD sa pri porovnávaní HDP na obyvateľa prepadlo zo štvrtého miesta v roku 1970 na dnešné 13. miesto. Oficiálne, nezamestnanosť dosahuje 7 až 8%, ale po započítaní ľudí na nemocenskej, v predčasnom dôchodku alebo tých, čo sú inak na podpore štátu, by sa miera nezamestnanosti zvýšila približne na 17%. V rokoch 1995 až 2003 malo 11 krajín z EÚ-15 vyšší rast zamestnanosti ako Švédsko. Nezamestnanosť mladých ľudí je približne 23% a je piata najvyššia v EÚ.

Začiatkom deväťdesiatych rokov minulého storočia boli predsa len uzákonené trhové reformy, ktoré zlepšili ekonomickú výkonnosť Švédska. Bol liberalizovaný trh s telekomunikáciami, boli znížené marginálne daňové sadzby, bolo umožnené poskytovanie súkromnej zdravotnej starostlivosti a bol zreformovaný dôchodkový systém. Preto bol v rokoch 1995 až 2004 dosiahnutý priemerný rast HDP na obyvateľa 2,6%, zatiaľ čo medzi rokmi 1985 a 1994 bol v priemere iba 0,8%.

Dánsko

Toto je podobný, aj keď nie tak extrémny príklad. V roku 1970, pokiaľ ide o HDP na obyvateľa, bolo Dánsko treťou najbohatšou krajinou, iba za USA a Švajčiarskom. V roku 2003 – po viac ako 30 rokoch zväčšovania sociálneho štátu – Dánsko kleslo na siedme miesto. Nedávne zmeny, ako napríklad jednoduchšie pravidlá pri prepúšťaní, zaručili, že tento prepád prosperity nebol dramatickejší. Poskytovanie dávok v nezamestnanosti je napríklad v súčasnosti obmedzené na štyri roky a nezamestnaní sú nútení prejsť cez školiace programy, aby mali na podporu nárok. Dlhodobou nezamestnaní a mladí ľudia tiež riskujú, že stratia dávky, ak odmietnu ponuku zamestnať sa. Takže Dánsku sa v oblasti pracovného trhu darí a vďaka jeho pružnosti má jednu z najnižších mier nezamestnanosti mladých ľudí v Európe. Niektorí tvrdia, že kombinácia pružnosti a sociálnych istôt, známa ako "flexicurity", je úspešná. Je však zjavné, ktorá z častí je úspešná: flexibilita, nie sociálne istoty a sociálne zabezpečenie.

Fínsko

Fínsko utrpelo ťažkú hospodársku krízu začiatkom deväťdesiatych rokov minulého storočia, čo viedlo k bankrotu mnohých neefektívnych firiem. Vtedy začala vláda škrtať výdavky, urýchlila privatizáciu a zrušila dvojité zdaňovanie dividend. V dôsledku toho sa výrazne zväčšilo súkromné bohatstvo, firemné zisky a daňové príjmy. To zároveň umožnilo zníženie sadzieb dane z príjmu fyzických osôb o šesť percentuálnych bodov pre všetky príjmové skupiny, v priemere na 35% zo 41%. Tieto zmeny boli vzpruhou pre fínsku ekonomiku.

Nórsko

Nórsko je špeciálnym prípadom, kde neuveriteľne štedrý štát blahobytu môže byť financovaný iba obrovskými príjmami z ropy

a plynu. A napriek tomu sa dokonca aj tu tešili trhovo orientované myšlienky tešili určitému obrodeniu v čase, keď bola v roku 1981 narušená hegemonia Strany práce a koalícia nesocialistických strán liberalizovala finančné trhy, zrušila štátny monopol na vysielanie a zaviedla súkromné nemocnice. Stredopravá koalícia zaviedla v roku 2001 zaviedla aj konkurenciu medzi súkromnými a verejnými školami. Keďže každý tretí nórsky pracujúci je zamestnaný vo verejnom sektore a príjmy z ropy a plynu budú po rokoch klesať, požiadavky starnúceho obyvateľstva môžu byť splnené iba ďalšími reformami vedúcimi k posilneniu súkromného sektora. To je však neisté. Súčasná socialistická koalícia vyhrala voľby v roku 2005 sľubujúc "menej trhu a viac štátu".

Island

Tento arktický ostrov je dnes jednou z najbohatších krajín na svete. Do konca osemdesiatych rokov minulého storočia však bola islandská spoločnosť socialistická, s vysokými daňami a nadmerným zasahovaním štátu do podnikania. Od začiatku deväťdesiatych rokov sa Island výrazne liberalizoval. Dane z príjmov právnických osôb boli znížené na 18% zo 45% v roku 1991 a daň z príjmu fyzických osôb na 23,75% z 32,8%. Počas toho istého obdobia bola väčšina štátnych podnikov sprivatizovaná a regulácie boli sprehľadnené. Islandský HDP rástol v rokoch 1995 až 2004 ročne v priemere 4,3%. Jedinou výnimkou bol rok 2002, kedy sa výkonnosť ekonomiky znížila o 1,3%, najmä kvôli poklesu investícií v dôsledku opatrení islandskej centrálnej banky, ktorá sa v tom roku snažila bojovať s infláciou.

Záver

Severské krajiny si svoj prvotný úspech vybudovali, keď sa výrazne orientovali na trhovo ekonomiku s nízkymi daňami a malým štátom. Vtedy, keď zakúsili socializmus, úspech sa vytratil a problémy sa nakopili. Teraz urobili trhovo orientované reformy v úplne odlišných oblastiach spoločnosti a boli opäť úspešné: Fínsko v telekomunikáciách, Dánsko na trhu práce, Island v bankovníctve, Švédsko v súkromných dôchodkoch a pod. Toto je empirická štúdia úspechu na trhu a v reformách uvoľňujúcich slobodnú výmenu. Potvrďuje početné vedecké štúdie o tom, ako nízke dane spôsobujú vysoký ekonomický rast a ako slobodný trh práce vytvára viac pracovných miest. Určite sa z toho môžu poučiť i iné krajiny. Vyhnite sa veľkému socialistickému štátu blahobytu a pokračujte v trhovo orientovaných reformách.

Johnny Munkhammar je programový riaditeľ Timbro (trhovo orientovaného think-tanku vo Švédsku) a autor knihy "Európsky úsvit – po sociálnom modeli." Na pozvanie KI bude prednášať dňa 23. októbra 2006 v Bratislave. Viac informácií nájdete na 4. strane a na stránke KI.

NEETICKÁ A NESOCIÁLNA KRITIKA TRHU

Peter Gonda

Predvolebná viera niektorých neľavicových intelektuálov v zázrak príchodu ako tak racionálne sa správajúcej vlády na čele so SMER-om sa v praxi rozpúšťa ako „cukor v čaji“. Dnešná národne a socialisticky orientovaná vládna moc prechádza v ekonomickej a sociálnej oblasti „konzistentne“ od slov k činom. Dočkali sme sa napríklad zrušenia symbolických poplatkov v zdravotníctve, zrušenia privatizácie bratislavského letiska, rozhodnutia o vyplatení vianočného príspevku dôchodcom, návrhu na zníženie a zrušenie nezdaniteľného minima pre ľudí s vyššími príjmami, zámeru odškodniť klientov nebankových subjektov a zvažovania obmedziť súkromné dôchodkové sporenie. Vládni sociálni inžinieri aktuálne sľubujú aj napríklad zvýšenie regulácie trhu práce.

Vládne strany, najmä SMER-SD, „filozoficky“ ukotvujú tieto kroky myšlienkami tzv. štátu blahobytu (napríklad švédkeho sociálneho modelu) a emóciami nabitou kritikou trhu. Robia tak vraj preto, že je to lepšie pre ľudí a je to sociálnejšie. Dovolím si tvrdiť, že ani jedno ani druhé nie je pravda. Naopak. Takáto politika, postavená na kritike trhu (de facto nedôvera voči ľuďom), je prinajmenšom z dlhodobejšieho pohľadu pre ľudí škodlivejšia.

Falošnosť a škodlivosť protitrhovej hospodárskej politiky akejkoľvek vlády odhaľuje a potvrdzuje nastavenie „zrkadiel“ ekonomických a nielen ekonomických princípov, ktoré sú historicky overené, prirodzené ľudskej podstate a platné aj v každodennom živote ľudí. Dokumentovať to môžeme aj napríklad na niektorých príkladoch prijatých a uvažovaných krokov súčasnej vlády.

Rozhodnutie poskytnúť a každoročne poskytovať vianočný príspevok dôchodcom a zámer odškodniť klientov nebankových subjektov napríklad nerešpektujú jeden z kľúčových princípov ekonómie, ktorý vychádza z odkazov predstaviteľov klasického liberalizmu Frédéricu Bastiata a Henryho Hazlitta: *princíp skúmania aj toho, čo nie je vidieť* alebo inak povedané „schopnosť skúmať aj dlhodobjšie a nepriame dôsledky opatrenia“. Obe dva populistické kroky môžu byť prínosné pre cieľové skupiny (dôchodcov a klientov nebankových subjektov) v súčasnosti, nie však pre iných dnes a všetkých v budúcnosti. Prenášajú finančnú záťaž (aj) na iných – daňových poplatníkov. Absurdnosť vianočného príspevku dôchodcom je navyše daná jeho štedrosťou, keďže nárok naň majú dôchodcovia s dôchodkom nižším ako 60% priemernej hrubej mzdy (čo zodpovedá 10 365 Sk). Prejavom takéhoto „bohumilého vládneho skutku“ môže byť aj to, že šička Jana prispeje dôchodkyni Marte, ktorá má vyšší dôchodok ako má Jana čistú mzdu.

Vianočný príspevok dôchodcom spolu s napríklad zámerom zvýšenia daní (nakoľko navrhnutým v podobe zníženia a zrušenia nezdaniteľného minima) pre ľudí s vyššími príjmami sú príklady opatrení, ktoré

sú nasmerované proti základnému prvku ľudskej prirodzenosti: *princípu rôznosti*. Vláda s vedúcou úlohou SMER-u ich zdôvodňuje tým, že chce zvýšiť mieru solidarity v spoločnosti. Preložené do ľudskej reči to znamená, že vláda chce znižovať príjmové rozdiely medzi ľuďmi, a to jánošíkovsky: bohatším brať a chudobnejším dávať. Nevadí jej, že rozdiely medzi ľuďmi, aj príjmové, sú prirodzené, dôležité a štandardne spôsobené rozdielnymi schopnosťami a zručnosťami jednotlivcov. Je absurdné vopred uvažovať s neštandardne (neeticky, či protizákonne) vzniknutými rozdielmi v príjmoch. Také je potrebné dokázať. Dôsledkom snáh o rovnosť, ako aj o vyrovnávanie rozdielov, býva navyše obmedzenie osobnej slobody, vlastníctva a priemerovanie nie tým, že sa pomôže „chráneným“ (často naopak), ale trestaním schopnejších a aktívnejších.

Odškodnenie klientov nebankových subjektov by zase išlo aj proti ďalšiemu kľúčovému ekonomickému princípu, ktorým je *princíp individuality* (resp. individualizmu) v ľudskom konaní, vrátane nesenia rizika za svoje činy. Bez uvedomovania si rizika a nesenia aj prípadných negatív z neho

Kritika trhu, princípov na ktorých stojí trh a konkrétna politika vlády idú proti tomu, čo je prirodzené pre ľudí, proti osobnej slobode a prinajmenšom z dlhodobejšieho pohľadu aj proti vyššiemu blahobytu ľudí.

plynúcich v praxi nemôžu ľudia konať čo najviac racionálne a zodpovedne. Nemôžu sa správať dostatočne ekonomicky a eticky. Riziko jednotlivca by nikdy nemalo byť umelo znižované, či prenášané na iných. Práve takouto snahou je však návrh ministerstva financií prispieť z našich daní klientom nebankových subjektov za to, že prišli o svoje peniaze po ich dobrovoľnom investovaní do takýchto inštitúcií. Odškodnenie bude škodlivé pre všetkých obyvateľov. Poškodí nielen nebankovník nebankových subjektov, ktorí tiež zaplatia za stratu zlého investovania iných, ale poškodí aj samotných klientov nebankových subjektov, keďže nepocítia dôsledky svojho konania v plnej miere na vlastnej koži. Tým sa vytvára predpoklad, že sa nemusí poučiť a racionálnejšie investovať svoje peniaze v budúcnosti. Neekonomický a neetický signál – „pri potenciálnej strate z finančného investovania sa spoliehajte aj na iných“ – sa pritom vyšle celou verejnosti.

Ďalší krok vlády – jej odstúpenie od privatizácie bratislavského letiska – a zámer (i keď nateraz nezrealizovaný) obmedziť váhu súkromného dôchodkového sporenia sú rôznymi príkladmi, ktoré zapadajú do

vládneho spochybňovania *princípu vlastníctva a vlastníckych práv*, základného princípu nevyhnutného pre fungovanie trhu a pre čo najvyššiu mieru osobnej slobody ľudí. Aby ale nedošlo k omylu, tak pripomeňme slovami profesora Ludwiga von Misesa, že „pod pojmom vlastníctvo sa myslí súkromné vlastníctvo výrobných prostriedkov“. Zaužívanému pseudo-pojmu „verejné vlastníctvo“ je vhodné skôr priradovať slovné spojenia typu „správa zdrojov iných“ a podobne. Súčasná vláda však má pocit (de facto ilúziu), že „štát“ by mohol lepšie hospodáriť s cudzím majetkom ako súkromný subjekt so svojím vlastníctvom, v tomto prípade letiskom. Zdá sa jej tiež, že ľudia, ktorí si sporila (aj keď povinne) na svojich účtoch by sa mali vzdať časti svojho očakávaného vlastníctva v prospech štátneho dôchodkového piliera (peňazí z povinných odvodov na dôchodky v Sociálnej poisťovni).

V oboch prípadoch vláda ide alebo mohla by ísť nielen proti princípu vlastníctva, ale aj proti dohodám vlády (aj keď prijatými predchádzajúcou vládou) s inými subjektmi. V jednom prípade zastavila proces privatizácie napriek tomu, že bol uskutonený tender na ňu a bol známy jeho víťaz. V druhom prípade uvažuje o zmenení podmienok pre sporiteľov v súčasnom súkromnom pilieri dôchodkového zabezpečenia. V oboch prípadoch tým prinajmenšom porušuje neformálne pravidlá v spoločnosti, vytvára nebezpečné precedensy a vyvoláva nedôveru doma, ako aj zahraničí.

Ak súčasná vláda v tak krátkom čase stihla priamo a konkrétne naraziť do podstatných protitrhových princípov, je len otázkou času, kedy naráži do ďalších: *princípu maximalizácie úžitku a čistých výhod* (ktoré však nejdu na úkor, či proti ostatným v spoločnosti), *princípu dobrovoľnosti*, *princípu neobmedzovanej konkurencie a princípu hodnoty* (vyjadrujúceho, že nič nie je zadarmo), tým aj do *princípu neviditeľnej ruky trhu*.

Kľúčový problém „filozofickej kotvy“ a ekonomických a sociálnych opatrení slovenskej vlády tak spočíva v tom, že jej predstavitelia a ich poradcovia nechápu alebo nechcú akceptovať, čo vlastne trh je. Trh berú ako čosi imaginárne, nie ako odraz činnosti ľudí, teda ako súhrn individuálnych rozhodovaní nás ľudí, ktoré vedú k dobrovoľnej výmene medzi ponúkajúcimi a dopytujúcimi za určitú hodnotu.

Ak predstavitelia vlády, či iní ľudia, spochybňujú trh a nedôverujú trhu, tak nedôverujú ľuďom, že sa dokážu efektívne, racionálne a eticky správať v procese výmen. Kritika trhu, princípov na ktorých stojí trh a konkrétna politika vlády, idú preto proti tomu, čo je prirodzené pre ľudí, proti osobnej slobode a prinajmenšom z dlhodobejšieho pohľadu aj proti vyššiemu blahobytu ľudí. A to je nielen neekonomické, ale aj neetické a nesociálne!

Autor je ekonomický analytik KI

ROBERT A DIALEKTIKA CIEN

Radovan Kazda

Človek by neveril, aká napínava a vnútorne rozorvaná bytosť môže byť cena. Teda, aby sme boli presní: nie akákoľvek cena, ale cena regulovaná. Cena neregulovaná má totiž na verejnosti svoj rešpekt a trvalú spoločenskú hodnotu, pretože s ňou musia byť spokojní všetci – na rozdiel do ceny regulovanej, s ktorou nemusí byť spokojný nikto.

Napríklad cena benzínu, čo je nejakých štyridsať korún za liter. Jej rozorvanosť spočíva v tom, že sa v nej bijú tri znepriatelené strany. Najväčší diel, takmer polovicu z celej sumy, tvoria poctivé, charakterovo sympatické koruny, ktoré odvádzame štátu. Nie preto, že by mal štát nejaké náklady s výrobou či predajom benzínu koncovému spotrebiteľovi, ba ani preto nie, aby sa – nedajbože – štát na našich korunách obohatil. Štát si ich berie preto, lebo ich potrebuje na užitočné účely. Napríklad na dotácie poľnohospodárom. Navyše, ako vieme, benzín je vo svojej podstate nežiadúca látka, ktorá poškodzuje okolie. A preto je dobré, vravia vlády, aby sme benzínu míňali čo najmenej. A preto je vraj dobré, aby cena benzínu bola oveľa vyššia, než by bola bez vládnej regulácie.

Potom je tu druhá časť ceny, ktorá tvorí veľkú väčšinu z tej druhej polovice. Náklady na zakúpenie a dovoz ropy. Tieto peniaze už nevyzerajú ktovieako sympaticky. Vraj so okolo nich točia rôzne nespoľahlivé kádre, „týpkovia“ s kalašnikovmi a tak. Lenže – čo nás do toho? My sme predsa národ holubičí a nebudeme si robiť ťažkú hlavu z toho, od koho čo kupujeme. Ešte by sa mohli prestať s nami kamaradiť.

Nuž, a napokon je tu najmenší diel, sotva päť korún, zdanlivo sumička. Tá však patrí... ako to nazvať... skrátka monopolom. Ba čo viac, monopolom maďarským. Treba povedať, že tieto peniaze im nedávame preto, že by nás do toho nútili, alebo že by sa – nedajbože – chceli na nás obohatiť. Z ropy vy-

rábajú benzín. Isto však chápete, že je rozdiel medzi tým, ak vládla zo svojho „dobrého“ dielu obdaruje našich farmárov za to, že nechajú pôdu úhorom, a situáciou, keď si človek pracujúci v nejakej monopolnej firme kúpi zo svojho „zlého“ dielu od nášho farmára nejaký produkt. Ako vraví náš Robert, zderstvo monopolov nemôžeme pripustiť.

Dialektika ceny ostáva málo skúmanou v časoch, v ktorých sa vládla nestará aspoň do toho, kto má aký príjem. Iné je, keď sa celej veci chopia socialisti, ktorí chcú všetkým dobre. Tí naši sa rozhodli, že najväčší diel z ceny benzínu – teda ten, ktorý môžu oni sami a veľmi jednoducho zmenšiť tým, že nebudú míňať tam, kde to nie je potrebné – zmenšovať netreba. Tvrdia, že vysoká cena benzínu je dobrá pre náš ľud a jeho životné prostredie. Títo istí ľudia však zároveň tvrdia, že vysoká cena benzínu nie je dobrá pre náš ľud a že je potrebné znížiť ju o pár halierov, o ktoré nás vraj zdiera monopol. Takto nám v jednej cene benzínu vznikli hneď ceny tri: tá najväčšia je dobrá a mala by byť čo najväčšia, o tú druhú sa nestaráme a tá tretia, najmenšia, tá by mala byť čo najmenšia. Celkovo však cena musí klesnúť – pre náš ľud – a zároveň stúpnuť – opäť pre náš ľud.

Zdá sa Vám to príliš ťažké na pochopenie? Nuž, zhrňte si to ešte raz. Presne tak, ako v Jožovi Rážovi môže byť naraz „áno“ i „nie“, tak i v Robertovom presvedčení môže byť vysoká cena benzínu súčasne dobrá i zlá a dobrá cena benzínu vysoká i nízka zároveň. Alebo, ak chcete: komu ako a od koho koľko. Ak vám ešte nedošlo, kto tu koho ťahá za nos, potom vám ostáva už len to Orwellovské: dva a dva sú tri. Alebo aj päť.

Autor je analytik KI

UDIALO SA:

2) Dňa 1. augusta 2006 sa v denníku SME k **programovému vyhláseniu vlády** vyjadrovali analytici KI Zuzana Humajová a Dušan Sloboda.

2) Dňa 3. augusta 2006 analytička KI Zuzana Humajová hodnotila v Správach STV **programové vyhlásenie vlády v oblasti školstva**.

3) Dňa 3. augusta 2006 hodnotil analytik KI Radovan Kazda **programové vyhlásenie vlády v oblasti pôdohospodárstva** pre Rádiožurnál Slovenského rozhlasu.

4) Dňa 4. augusta 2006 sa pre denník SME k téme **rušenia krajských školských úradov** vyjadrovala analytička KI Zuzana Humajová.

5) Ľudia KI sa stali dňa 8. augusta 2006 spolusignatármi **Občianskej výzvy proti obmedzovaniu práva na informácie o činnosti vlády SR**. Pripojte sa k nám a podporte svojím podpisom aktuálnu petíciu proti obmedzovaniu práva na informácie o činnosti vlády SR.

6) Dňa 8. augusta 2006 komentovali analytici KI **nekompetentné vyjadrenia ministerky práce, sociálnych vecí a rodiny**.

7) Dňa 28. augusta 2006 sa pre Správy STV vyjadroval analytik KI Dušan Sloboda k téme **zmien koeficientu nadmorskej výšky** v rámci kritérií, na základe ktorých sa prerozdeľuje

výnos dane z príjmov fyzických osôb obciam (fiškálna decentralizácia).

8) Dňa 28. augusta 2006 sa pre denník SME k téme **zmien v daňovom systéme** vyjadroval ekonomický analytik KI Peter Gonda.

9) Skupina občanov, vrátane ľudí KI, vyzvala poslancov, aby na miesto predsedu Správnej rady Ústavu pamäti národa zvolili človeka, ktorý má jasný a vyhranený vzťah k obom totalitným režimom existujúcim na území Slovenska v dvadsiatom storočí.

10) Ľudia KI sú signatármi vyhlásenia proti extrémizmu a národnostnej nevraživosti.

11) V auguste 2006 sa z okruhu ľudí KI v médiách nielen k aktuálnym témam vo svojich textoch vyjadrovali Ernest Valko, Tomáš Zálešák, František Šebej, Peter Gonda a Dušan Sloboda.

OBJEDNAJTE SI:

1) Jednou z aktivít KI je i vydávanie publikácií. Všetky publikácie, vydané Konzervatívnym inštitútom M. R. Štefánika, ako i časopis Konzervatívne pohľady na spoločnosť a politiku (2000 – 2002), je možné objednať si. Ďalšie informácie o možnosti objednať si publikácie KI, vrátane ich zoznamu, nájdete na webe KI na adrese: <http://www.konzervativizmus.sk/article.php?objednajte>

PRIPRAVUJEME:

1) Dňa 23. októbra 2006 o 17:00 hod. vystúpi na pozvanie KI v Bratislave Johnny Munkhammar, riaditeľ programu pre slobodný trh švédskeho think-tanku Timbro. V rámci cyklu prednášok CEQLS – Conservative Economic Quarterly Lecture Series bude prednášať na tému **Európsky sociálny model pre Slovensko? Švédsky uhol pohľadu**.

1) V dňoch 7.-8. novembra 2006 sa v Ružomberku uskutoční dvojdná konferencia **Alternatívy rozvoja lesného hospodárstva v SR**. Konferencia sa zameriava na ekonomické dopady regulácií a štátneho vlastníctva na rozvoj podnikateľského prostredia v lesnom hospodárstve a vystúpi na nej viacerí renomovaní odborníkov z oblasti lesného hospodárstva.

Podrobnosti o podujatiach uverejňujeme a aktualizujeme priebežne na webstránke KI.

KONZERVATÍVNY
INŠTITÚT
M. R. ŠTEFÁNIK
M. R. STEFANIK
CONSERVATIVE
INSTITUTE